

CLIMATUL NOSTRU CULTURAL – DIMENSIUNE A EDUCAȚIEI INTELECTUALE

Vitalie RĂILEANU

ORCID 0000-0002-4689-1860

Rezumat:

În articol se examinează rolul culturii în dezvoltarea spirituală și intelectuală a individului, conform filozofiei lui Rudolf Eucken. La începutul secolului XX, cultura adevărată este definită ca un efort continuu spre adevăr și creativitate, esențial pentru elevarea spirituală și diferențierea de barbaria organizată.

În acest studiu se folosesc metode istorice și analize critice pentru a demonstra influența semnificativă a ideilor occidentale asupra României în secolele XVIII și XIX. Prin examinarea contribuțiilor personalităților culturale precum Dimitrie Cantemir, Veniamin Costache și Nicolae Iorga, se evidențiază rolul esențial al educației și al sprijinului de stat în promovarea creației artistice și științifice.

Rezultatele studiului indică faptul că sprijinul statului și al instituțiilor, precum Biblioteca „Onisifor Ghibu”, este necesar pentru menținerea unei moșteniri culturale vii și pentru încurajarea creației noi. De asemenea, se discută importanța criticii literare și a sociologiei literaturii în evaluarea valorilor culturale și rolul activ al cititorului în interpretarea textului literar.

Cuvinte-cheie:

climat cultural, educație intelectuală, cultură, lectură, cititor, scriitor, bibliotecă.

Abstract:

The article „Our Cultural Climate – A Dimension of Intellectual Education” examines the role of culture in spiritual and intellectual development of individu-

als, based on philosophy of Rudolf Eucken. In the early twentieth century, true culture was defined as a continuous effort towards acquisition of truth and creativity, important for spiritual elevation and differentiation from organized barbarism.

This study uses historical methods and critical analysis to demonstrate the major influence of Western ideas on Romania in the 18th and 19th centuries. By examining the contributions of cultural figures such as Dimitrie Cantemir, Veniamin Costache and Nicolae Iorga, it highlights the essential role of education and state support in promoting artistic and scientific creation.

The research findings indicate that state support and activity of the institutions as the „Onisifor Ghibu” Library are crucial in maintaining rich cultural heritage and encouraging new creations. It also talks about the importance of literary criticism and the sociology of literature in evaluating cultural values and on active role of the reader in interpreting literary texts.

Keywords:

cultural climate, intellectual education, culture, reading, reader, writer, library.

După cum afirmă filozoful Rudolf Eucken, „adevărată cultură este cea care servește dezvoltarea deplină a vieții spirituale”. Ea implică o continuă străduință spre adevăr, după cum implică și respectul imperativelor actuale, însă, pe deasupra lor, pretinde și activitatea artistică și creatoare. Prin acestea se desăvârșește elevația spirituală, astfel încât cultura se deosebește de unele forme de barbarie organizată.

Când vorbim de activitatea artistică, nu ne referim la simpla păstrare și evocare a unor valori artistice tradiționale. Cântece, dansuri, balade sau epopei versificate, narațiuni, la fel ca și reproducerea unor vechi motive plastice sau picturale, se întâlnesc în viața tuturor grupurilor, stare imitativă ce nu dovedește spiritualitate actuală, activă, efectivă, ci numai o stagnare asemănătoare cu cea a unei bălți adunate cu vremea din ploile fortuite de altădată.

Evident, creația spirituală pretinde totuși ca moștenirea trecutului să fie menținută vie, în plină și abundentă evocare, căci atât în știință, cât și în artă achizițiile trecutului constituie și un material brut, dar totodată și orientarea și chiar imboldul spre obținerea noului. Dacă reproducerea nu e încă producție sau creație, învățarea e însă un pas indispensabil spre creație.

Marile transformări ale vieții noastre spirituale au cerut, astfel, în primul rând, o îndelungată școală, alimentată mai cu seamă prin influențe apusene. Secolele XVIII-XIX sunt sub acest raport decisive. Momentele cele mai caracterizate ale „învățăturii” noastre alcătuiesc un curent de continuă extindere de la cronicari la Dimitrie Cantemir și la mitropolitul Veniamin Costache, de aici la Școala Ardeleană, apoi de la Gheorghe Asachi și Eliade Rădulescu, trecând pe la epoca lui Mihai Kogălniceanu, la Titu Maiorescu și Bogdan P. Hasdeu până la Nicolae Iorga, a cărui acțiune de propagare a culturii constituie o culme până atunci neatinsă. Personalitățile aici amintite nu sunt numai învățați și creatori, ci, totodată, factori stimulenți care și-au luat misiunea de a chema și îmboldi spiritele spre creație. Lor li se datorează începutul, iar deceniile și anii următori trebuiau să demonstreze măsura posibilităților noastre.

Dar oare creației literare, artistice, științifice și chiar tehnice i s-au oferit toate condițiile favorabile? Adevărul este că simplul imbold nu putea să fie suficient. Statului îi revenea obligația de a procura nu numai exemplul, ci și mijloacele, deoarece începuturile de acest fel se cer încurajate stăruitor, chiar cu mari sacrificii.

Iată însă că primele măsuri luate de cei ce conduceau destinele noastre, preocupările conducătorilor politici au degenerat curând, atrăgând noile generații tot mai mult spre *intrigăria* dintre partide și, fără multă disimulație, spre rivalitățile de ordin pecuniar. Formal, învățământul a fost organizat, școala a devenit, cel puțin principal, obligatorie, dar ea s-a consacrat aproape exclusiv ca mijloc pentru obținerea unei profesii. Cu acestea se rezolva o problemă de prim ordin, desigur, anume cea care interesa în mod nemijlocit marea majoritate a populației, din punctul de vedere material, fără

considerare pentru exigențele de ordin superior, mai greu accesibile simțului comun.

Și, într-adevăr, realizările de acest fel nu reprezentau decât o jumătate de măsură. Numai în scopul purei spiritualități, dar și în cerințele de ordin practic. Dacă trecerea timpului și evoluția condițiilor ambiante pretind puncte de vedere sau procedee noi, perfecționate, acestea nu pot fi obținute decât plecând de la premise remaniante. În oricare compartiment de activitate, creația unor date sau puncte de vedere adevărate se prezintă ca o condiție imperativă. Astfel munca fizică și tehnică, și, cu atât mai mult, știința pur teoretică, dar și arta, și literatura rămân amorțite când lipsesc perspectivele proaspete, când tânjește ceea ce am numit spiritualitate activă, actuală și eficientă.

Dar, odată cu dublarea instituțiilor de învățământ, mijloacele care se oferă azi elevilor și studenților sunt incomparabil superioare celor din trecut. Ne referim la internate și cămine, la burse, la materialul didactic în genere, la posibilitățile ce se oferă absolvenților, dar și corpului didactic de a-și desăvârși studiile superioare la universități sau instituții străine.

Și ceea ce stimulează această fericită schimbare de principii și decor este pasul cel mare: încurajarea și sprijinul pe care conducerea de azi a țării o acordă creației spirituale. Niciodată periodicele și editurile românești n-au revărsat, ca în zilele noastre, o atât de abundentă eflorescență din toate domeniile creației, de la poezie până la cibernetică, de la critica de artă până la astronomie.

Înainte de toate, Biblioteca noastră, for de prestigiu, dă exemplul cercetării prin cele peste 27 de instituții științifice pe care le patronează, după cum încurajează și răsplătește creația. Biblioteca „Onisifor Ghibu” dispune de manuscrise ale unor mari scriitori și în fiecare an bucură utilizatorii cu noi ediții, printre care putem menționa: „Nicolae Esinencu, spectacolul operei literare”; „Academicianul Mihai Cimpoi – savantul timpului prezent”; „Sergiu Pavlicencu: cartea unui destin”; „Pavel Balmuș sau forța inepuizabilă a unui intelectual”; „Anatol Ciocanu și senectutea teiului”; „Ineditul Eugen Cioclea” etc.

Cărțile întotdeauna sunt însoțite de argumente și prefețe, de exemplu: „Ineditul Eugen Cioclea”. În cuprinsul volumului dat nu ne-am propus sinteza creației poetului Eugen Cioclea, ci selectarea a ceea ce este esențial într-o astfel de incursiune: dinamica valorică, ideea artistică, tendințele stilistice definitorii pentru un moment literar, substanța și expresia creației poetice ciocliene, ale manuscriselor, precum și ale referințelor critice, se pot desprinde cu pregnanța actualului. Acest volum de exegeze literare, completat cu un capitol deosebit de important, în viziunea noastră, intitulat „Poeme eugeniene inedite, cunoscute-necunoscute, publicate – nepublicate”, justifică, în măsura în care acest lucru este necesar, pentru cercetarea aplicată a unui domeniu anume, metamorfozele continue ale poeziei contemporane, în care atât cititorul, cât și cercetătorul literar pot căuta ipotezele de lucru ale criticului literar.

În Laboratorul de Cercetări Literare și Biobibliografice a fost concepută și alcătuită o lucrare doctă, la nivelul și în stilul științific riguros care permite enunțuri cu pretenția de adevăr verificat, experimente prelabile și demonstrații logice impecabile. Or, ziua de azi este plină cu ziua de ieri și orientată spre cea de mâine. Tratatul științific riguroasă, documentată a unui asemenea conținut/cuprins nu este posibilă decât pe temeiul unor date de natură analitică. Satisfacția noastră rezidă în speranța că volumul de față va cataliza un schimb de vederi, iar studiile, cronicile, referințele și bibliografia, exprimate/expuse aici, vor trece prin filtrul conștiinței cititorului cult.

Unele aspecte ale teoriei lecturii

Este cunoscută clasificarea lecturii lui Roland Barthes în raport cu discursul literar. El spune că există *textul de plăcere*, cel care vine dinspre cultură, producându-i cititorului tihnă, euforie și satisfacție intelectuală, apoi *textul de desfătare*, pe care-l sancționează drastic, pentru că mai mult distruge decât construiește, clatină fundamentele culturale, istorice și psihologice ale îndrăgostitului de lectură, bunul-gust, valoarea, limbajul, trimise fiind într-o zonă deplorabilă

a derizoriului și facilului. Are în vedere și *ambele texte deodată*, adică cele producătoare de plăcere și de desfătare. Aici s-ar găsi clipa în care mintea și sufletul se bucură și se întristează, la adăpostul ei se poate simți arta de a trăi, dar și pervertirea eului. Pare a fi o împărțire completă dacă nu avem în vedere și alte aspecte ale teoriei literaturii. Desigur, scrisul este o expresie a gândirii, textul e „limbajul fără imaginarul său”, poate fi cel care corespunde unui gust rafinat sau numai gustului ce încă e pe drumul formării. Limbajul scrisului seduce, dar poate și răni, există însă avantajul alegerii. Unii caută textul prin delicatețe, măiestrie, inteligență, alții se înghesuie spre cel ce e în afara poeticului, a magicului, e înlocuit cu cel al simplului joc de cuvinte, al stereotipurilor impuse de modesta cultură a cititorului.

Dar cine ne garantează că la o relectură textul produce aceeași impresie? Intervine plăcerea ca principiu critic, cum se afirmă? Cel mai mulți spun da, alții ezită. Chiar și în cea mai bine gândită și construită teorie a textului pot apărea elemente imprevizibile. Același Roland Barthes susține că, deși „teoria textului a definit cu precizie semnificația ca spațiu al desfătării”, unele criterii par a fi refulate, se simte nevoia ca teoria să-și deplaseze centrul de greutate și unde textul, prins bine în chingile inițiale, trebuie să se întoarcă la adevăr și la morală. Abia atunci s-ar ajunge la *estetica plăcerii textuale*. Stilul scriitorului pune sau nu în valoare însuși textul, de unde creșterea sau descreșterea consistenței lui, de unde plăcerea lecturii sau apariției plictisiei. Ce se mai întâmplă când se citește? Apar reacții la mișcările limbajului, apare atenția accentuată la întâlnirea cu paradigmele care produc sensul și substanța, apare bucuria produsă de textul frumos frazat, lizibil și captivant.

Bineînțeles că literatura își asumă varii domenii ale cunoașterii, ea imprimă o dinamică a formelor cunoașterii și, în același timp, corectează balanța în dezechilibru dintre realitate și imaginație, dintre rigoare și fantezie. Lectura rezistă și supraviețuiește într-o lume în continuă tulburare, aceasta e un lux care ar trebui asigurat de orice societate. Un scriitor trebuie să aibă forța unui opozant pentru ca

cititorul să beneficieze de orizontul așteptării dorite: „Cuvântul, rotindu-se în jurul cărții: citești, scrii – între o dorință și alta începe întreaga literatură”. De aici încolo putem fi *cititorul dezinvolt*, putem savura la nesfârșit cunoașterea lucrurilor și a vieții.

Textul depinde de cititor? O întrebare care pare nelalocul ei, sună a paradox. Paul Valery declara: „O schimbare de cititor este echivalentă cu o schimbare de text”, iar Jorge Luis Borges afirma: „Un mare scriitor își creează precursorii”. Prin urmare, dacă noul cititor vede în decursul literar lucruri noi, frumoase și mai interesante, idei noi îndrăznețe și mai profunde decât cititorul dinaintea lui, se poate vorbi de o schimbare de text, nu a celui în sine care aparține oricum scriitorului, ci de spiritul acelui text venit dinspre viziunea și simțirea cititorului. O carte se lasă descifrată și deslușită prin propria-i înțelegere, cititorul nu caută neapărat esențiale, așa cum încearcă criticul, el se lasă condus doar de puterea sa de analiză și interpretare. Contemporanul nu regăsește în *Viconte de Bragelonne* sau în *Anna Karenina* sau în *Caterina de Medici* sau în *Lord Jim* întocmai ceea ce i se potrivește, el nu reține decât ceea ce este capabil să recunoască: corespondențe care-i convin și lucruri care-i fac plăcere. Textul devine altul, schimbându-se de fiecare dată cu fiecare alt cititor.

Istoria relativ autonomă a *lecturii* se circumscrie istoriei mai largi a unor tehnici sociale, ceea ce permite o analiză apropiată de investigația sociologică. Diverse sondaje la nivelul categoriilor socio-profesionale pot indica măsura gradului de culturalizare prin lectură, pot în același timp să și avertizeze eventuale deviații de la cunoaștere, armonie și echilibru către anomalii care oricând se pot transforma în ignoranță, mediocritate, incultură. Sunt *semnele* date prin scrierile cunoscute ale unor sociologi și teoreticieni ai cărții precum Warner, Sartre, Sève, Parsons, Escarpit, Goldmann. Sociologia literaturii, alături de critica literară și semiotică, trebuie să fie o disciplină, care, nedeclinându-și competența în definirea valorii produselor literare, ea însăși să fie o prezență și un barometru al valorilor culturale din societate. Ar fi și garanția anulării unor

ambiguități atunci când vine vorba de autonomia esteticului și literarului. Rațiunea de a fi a cărții și, pe cale de binevenită consecință a lecturii, nu rămâne sieși sau doar închisă în decursul scris și apoi citit, este rațiunea dinamică și strategică pe calea impunerii universului spiritual cu adevărat. Impactul cuvântului scris asupra înțelegerii noastre, dincolo de sensul lui obișnuit, este de netăgăduit, el se poate extinde printr-o ramificație cu influențe și efecte nebănuite, o arborescență precum crengile copacului cu prelungirile lor în puzderia de frunze. Cu ajutorul cuvântului descoperim esența a ceea ce este neîndoielnic important în viața noastră.

Astfel, putem spune că volumul „Sergiu Pavlicencu, cartea unui destin” aduce neîndoielnic un plus de informație. Universitarul nostru are în acest sens tot ce trebuie – ținută academică, înaltă cultură, entuziasm (sic!) și capacitatea de a transmite învățăceilor săi credința statornică în viitorul literaturii universale, într-un început de mileniu în care multe întrebări și îndoieli însoțesc această încăpățanată activitate a spiritului uman, care este creația artistică a literaturii contemporane și universale.

O privire asupra raportului text – cititor

Patimă a lecturii?! Dar pentru aceasta avem nevoie de iubire și de puterea suferinței cuvântului tipărit. Prin lectură aflăm că istoria se reflectă pe ea însăși încifrându-se. Dacă scriitorul e „subiectul” și „supusul” cărții sale, cititorul e „subjugatul” scriitorului, e ființa primitoare a cuvântului din carte. Vocea scriitorului se pliază ascultării cititorului. Textul devine subiect în sine și pentru sine. Textul se scrie, dar cum ar rămâne el dacă nu s-ar răsfrânge în infinitul sufletului ascultător? „Autohtoni ai cărții, dar și autonomi”, spune Jacques Derrida. Autonomia însă până unde merge? Cititorul are dreptul la cuvânt, atunci textul își începe aventura. E nevoie și de critică? Diferența dintre orizontul textului original și hermeneutică face reductibilă diferența dintre scriitor și cititor. Cine a spus că orice scriitură e aforistică, cine a amintit de pozitiva impostură a cuvântului? Și cititorul suferă mereu pentru că el responsabilizează

textul și continuă să se supună principiului discontinuității. Până vine momentul refuzului.

Dacă sfârșitul textului are loc dincolo de text, unde se termină lectura? Plăcerea de a citi e delectarea de sine până la sfârșirea de sine. Unul merge spre celălalt până se pierde unul câte unul, apoi începe din nou regăsirea. Scriitorul trece dincolo de text, cititorul îl caută și acum. Dacă destinul scriitorului are mai întotdeauna o semnificație liminară, cel al cititorului e condamnat la aflarea acestei semnificații.

Uimiri, întrebări, deznădejde și iarăși încercări - acesta-i labirintul raportului text-cititor. Pentru a-l limpezi revenim la idei și teorii. Ne întoarcem tot la Derrida, de data aceasta el însuși ne apare mai clar, ne amintește de *întoarcerea la carte* a lui Edmond Jabes. Revenind neconținut la carte putem extrage toate resursele de aici, părăsind cartea intrăm în rătăcire. Meditația asupra scriiturii din perspectiva celui ce o face ne duce cu gândul la alt tip de meditație, făcută din unghiul lecturii, dorind să descoperim noi conexiuni, poate chiar taina cerului în jurul căreia se învârtă cartea în sensul repetării și calea ieșirii ei din închidere, pentru a o lua spre origine. Scriitura ca pasiune a originii se spune, însăși originea e susceptibilă de a fi scrisă. E problema scriitorului, dar ce se întâmplă cu cititorul? „Amăgirea din care s-a hrănit prima carte, cartea mitică, ajutorul oricărei repetiții, a fost aceea că centrul s-ar afla în afara jocului: de neînlocuit, sustras metaforei și metonimiei, un fel de prenume invariabil ce putea fi invocat, nu însă și repetat”. Lăsăm centrul primei cărți pentru că vrem să știm ce se petrece cu următoarele cărți. Lectura se vede continuă, inedită și repetată, imprevizibilă și descoperitoare. Când se poate citi „o carte în carte, o origine în origine, un centru în centru” înseamnă, fără îndoială, o trecere prin abis. Cititorul devine complice la trecerea prin excentricitatea negativă. Să fie el mulțumit? El vrea mai mult, vrea ospitalitatea seducerii, precum cartea într-un labirint.

Cartea trebuie să rămână deschisă spre infinit pentru ca cititorul să se oglindească în infinitul ei. Trebuie mereu începută și reluată, să

se ia ceva din carte, dar și din afară pentru ieșirea din labirint. Pare o contradicție? Dar drumul care închide în sine ieșirea din sine ce este? Cititorul se deschide spre sine și apoi se închide tot meditănd la propria deschidere.

Nu cuvintele au creat *Odissea*, ci *Odissea* a creat cuvintele. Ar fi îndemnul către scriitorii care au tentația de a alătura de prisos cuvinte spre a ajunge la operă. Cam pe aceeași idee insistă și Sabato, textul literar fiind mai curând rezultatul unor stări de frământare lăuntrică, al unor experiențe și al unor obsedante mărturisiri dramatice: „Există o zdrobitoare majoritate a scriitorilor ce scriu din motive secundare; caută bani și faimă, o fac din amuzament sau pur și simplu pentru că scriu cu ușurință, pentru că nu rezistă vanității de a-și vedea numele tipărit, din dorința de a evada ori de a se juca”.

Opera literară, în general opera de artă, pe lângă valoarea de mărturie trebuie s-o aibă și pe cea de exprimare a neliniștilor creatorului, de a comunica tragica disperare resimțită în jurul lui. Un alt volum pe care vrem să-l menționăm este „Academicianul Mihai Cimpoi, savantul timpului prezent”. Prin această operă cititorii sunt mai aproape de academician, de autori și de cei ce și-au expus vreodată părerea despre el. Mihai Cimpoi confirmă un semn de clasicizare și de rafinament, orientat mereu spre creația marelui Eminescu. Este, am zice noi, o deosebită lecție după ce a semnat și alte studii aprofundate asupra clasicilor literaturii române sau asupra modernilor interbelici și postbelici, după analiza minuțioasă a contemporanilor. Mihai Cimpoi afirma: „Înapoi la Eminescu”, pentru a readuce în actualitatea vie noțiunea însăși de dascăl, călăuzitor de înaltă competență științifică și de generoasă dăruire umană, trăind în conștiințe printr-o autentic-prestigioasă exemplaritate. Considerăm important a menționa și următoarele: un volum de exegeze ca acesta nu poate conține un tablou aproape complet al activității de cercetare cimponiene, astfel am selectat, în opinia noastră, cele mai reprezentative articole literare, eseuri, cronici, referințe, dialoguri, dedicații etc., ceea ce rămâne și un obiectiv al istoriei literare.

Ne explicăm mai bine acum de ce și de unde pornește pentru unii

impulsul de a citi. Poate și din dorința omului de a-și regăsi copilăria, de a răscumpăra o iubire, de a înlocui cu ceva iluzia inexorabilei scurgeri a timpului, de a căuta izvorul de speranță și, de ce nu, de a înlocui condiția sa de individ trăitor într-un univers ce-l nemulțumește și-l supără. Citind, probabil, va fi tulburat, dar și implicat, într-un fel, în activarea lumii viselor și a iluziilor, va avea senzația că participă la căutarea lumii în întunericul adus de nu se știe unde și în haosul cumplit al realității. Prin lecturi, omul caută o nouă credință, văzută și numai prin prisma eului său, ceea ce deja reprezintă un câștig prin sinteza dintre ego și lume, dintre sensibilitate și intelect. Cititorul este acum mai profund și mai simțitor în fața unei game bogate de sentimente, își înțelege mult mai bine însași dilema existențială, pe care o reflectă în paralel cu cea rezultată din text.

Direcțiile proprii de dezvoltare ale literaturii române basarabene, originalitatea ei preocupă studiile, analizele, viziunile criticii moderne, iar perspectiva istorico-critică și comparativist-tipologică asupra tezaurului se dovedește tot mai pregnantă și – în acest mileniu trei – fecundă, și necesar constitutivă culturii noastre. Întrucât opera unui autor poate prezenta uneori o sumă de fapte ireductibile la o singură formulă, încadrare într-o direcție sau alta a prozei, poeziei, romanului sau dramaturgiei actuale, cum e cazul creației lui Nicolae Esinencu, cuprinsul pornește de la o constantă stilistică ori de la sensul intuit al unei evoluții literare. Acordând atenția cuvenită coerenței posibile a operei lui Esinencu, comentariul critic nu a trecut peste ceea ce scriitorul poate datora generațiilor viitoare, dar nici peste faptul că fiecare operă literară în parte are istoria sa interioară.

O justificare, în măsura în care acest lucru este necesar, pentru cercetarea aplicată unui domeniu supus unor metamorfoze continue, cum este cel al scrierilor esinencuiene, cititorul o poate căuta și în ideea că analiza, ipotezele de lucru ale criticului/cercetătorului literar își găsesc un corespondent în înseși rațiunile care, la un anumit nivel de maturizare a reflecției teoretice intrinseci fenomenului literar, constituie indiciile unor opțiuni evolutive ale operei literare.

Un volum interesant pentru cititori este și „Anatol Ciocanu și

senectutea teiului”, prin care Laboratorul de Cercetări Literare și Biobibliografice vine cu studii, analize literare, referințe și prezențări de carte ce țin de activitatea de ordin general literar și de creația poetică a scriitorului. De asemenea, prin acest volum se încearcă contribuirea la familiarizarea noului cititor, din acest început de mileniu, cu valori intrate recent în sfera cercetărilor contemporane.

Concluzii

În acest articol am explorat rolul culturii în dezvoltarea spirituală și intelectuală, bazându-se pe filozofia lui Rudolf Eucken. Cultura este văzută nu doar ca un simplu element al existenței umane, ci ca o componentă care contribuie la elevarea spirituală și la diferențierea de formele de barbarie organizată. Aceasta implică un efort constant spre adevăr, creativitate și respect pentru imperativele contemporane.

Studiul istoric al influențelor occidentale asupra României în secolele XVIII și XIX subliniază rolul decisiv al ideilor și valorilor culturale vestice în modelarea vieții spirituale și culturale românești. Personalități precum Dimitrie Cantemir, Veniamin Costache și Nicolae Iorga sunt actorii principali în acest proces, contribuind semnificativ la propagarea și dezvoltarea culturii naționale. Aceste figuri au fost nu doar creatori, ci și promotori ai educației intelectuale, influențând generații succesive prin exemplul și operele lor.

În articol am evidențiat și rolul statului în susținerea creației artistice, științifice și tehnice. Sprijinul financiar, logistic și moral oferit de stat și de instituții culturale, precum Biblioteca „Onisifor Ghibu”: a fost vital pentru menținerea unei moșteniri culturale vii și pentru încurajarea inovațiilor în diverse domenii. Biblioteca „Onisifor Ghibu” este recunoscută, în special, pentru eforturile sale de a promova cercetarea și creația literară, contribuind astfel la îmbogățirea patrimoniului cultural.

Rolul criticii literare și al sociologiei literaturii în evaluarea și promovarea valorilor culturale este de asemenea relevant. Aceste discipline oferă un cadru analitic pentru a înțelege și a aprecia comple-

xitatea și diversitatea producțiilor culturale. Critica literară și sociologia literaturii nu doar evaluează calitatea și impactul operelor literare, dar și contribuie la formarea unui climat cultural sănătos și dinamic.

În articol se subliniază importanța actului lecturii și a rolului activ al cititorului în interpretarea textelor literare. Cititorul nu este doar un receptor pasiv, ci un participant activ care aduce propriile percepții și experiențe în procesul de interpretare, contribuind astfel la dinamica și evoluția continuă a culturii. Interacțiunea dintre text și cititor este un proces bidirecțional, care îmbogățește atât opera literară, cât și experiența culturală a cititorului.

În articol am reafirmat necesitatea unei educații intelectuale solide și a unui sprijin constant pentru creația artistică și cea științifică, piloni ai dezvoltării culturale și spirituale, fiind indispensabile pentru progresul și înflorirea unei societăți. Cultura, în toată complexitatea și diversitatea sa, rămâne un element central în viața spirituală și intelectuală, oferind nu doar un refugiu, ci și un fundament pentru inovare și creativitate.

Referințe bibliografice:

1. BARTHES, Roland. *Plăcerea textului*. Chișinău: Cartier, 2006. 228 p. ISBN 978-9975-79-400-8.
2. RĂILEANU, Vitalie. *Academicianul Mihai Cimpoi – Savantul timpului prezent*. Arad: Viața arădeană, 2012. 228 p. ISBN 978-973-161-084-9.
3. RĂILEANU, Vitalie. *Anatol Ciocanu și senectutea teiului*. Chișinău: Profesional Service SRL, 2012. 252 p. ISBN 978-9975-4240-0-5.
4. RĂILEANU, Vitalie. *Ineditul Eugen Cioclea*. Iași: Junimea, 2018. 306 p. ISBN 978-973-37-2130-7.
5. RĂILEANU, Vitalie. *Nicolae Esinencu. Spectacolul operei literare*. Chișinău: Profesional Service SRL, 2011. 346 p. ISBN 978-9975-4240-0-4.
6. RĂILEANU, Vitalie. *Pavel Balmuș sau Forța inepuizabilă a unui intelectual*. Chișinău: Grafema Libris, 2013. 225 p. ISBN 978-9975-52-145-1.
7. RĂILEANU, Vitalie. *Sergiu Pavlicencu. Cartea unui destin*. Iași: Tipografia Moldova, 2014. 409 p. ISBN 978-606-676-422-3.